

1

In het oosten kleurde de horizon zich. Een brede, zachtgouden streep kwam er in de effengrijze lucht. Uit het schemerdonker, dat in de hoeken en onder de bomen nog wat nazeurde, kwamen langzamerhand de huizen van Zeevoort te voorschijn. In het midden lag de weg, grijs en glibberig en aan weerszijden stonden de huizen, schijnbaar zonder enig nadenken daar neergezet. De oude arme huizen waren dicht bij elkaar gebouwd. Net als de mensen, die ze een halve eeuw geleden, toen ze nog nieuw waren, bewoonden, waren de huizen bescheiden en tevreden met een klein plaatsje, troost zoekend bij elkaar in het armelijk bestaan. Tussen de arbeidershuizen stond hier en daar een enkele hofstede wat verder van de weg, midden op het ruime erf. Hier was geen behoefte aan gezelligheid en steun; hier bouwden de boeren, de koningen die het isolement begeerden, omdat ze zich sterk voelden en onafhankelijk. Maar, hoe zelfbewust en sterk de ruime boerenhuizen daar ook stonden, ze domineerden in Zeevoort niet; de stemming van armelijk gehuchtjesleven uit de arbeidershuizen overheerste.

Stil was het op de weg, de tere, stille rust van de zondagmorgen buiten. Geen stemmengerucht, geen geluid was er dan nu en dan even het klagen van de najaarswind door de bladerloze bomen, gevolgd door het neerspatten van druppels op de weke grond. Zelfs bij het huis van Gert, de schoenmaker-barbier, waar iedere morgen de werkmensen staan, het gereedschap tegen de muur, pratend en wachtend op het sein van de torenklok om met de arbeid te beginnen, was het nu wonderlijk leeg. Gert had zo-even zijn deur opengestoten om een eindje de weg op te kuieren. Gert op z'n zondags!

Het vuile voorschoot, een onmisbaar stuk van zijn uitrusting, hing nu aan een spijker in het zolderkamertje, naast het raampje waardoor Gert iedere

dag met zijn wijze ogen de mensen monstert die langs de dorpsstraat komen en gaan. De stugge haren, die het nog al eens zwaar hebben te verduren als schoenmakersproblemen hem kwellen, waren door een natte kam tot de orde geroepen en in een sierlijke lok over het hoofd gelegd. Het schone, gesteven boezeroen dat wijd uitstond naar alle kanten, maakte met de deftige zwarte broek en fluwelen pantoffels een kranig geheel.

Gert had, voor hij de weg op wandelde, nog even de luiken opengezet. Door de ramen kwam het rosse schijnsel van een brandende lamp, als een lelijke roestvlek in het tere morgenlicht.

Nu 'kuierde' hij, de handen diep in de broekzakken, met langzame, zekere stappen en kauwde op zijn versnapering. Hij wiep een blik in de richting van het torentje, naar de weerhaan. Krek wat hij gedacht had: de wind was wat geruimd vannacht, noordwest.

Hij knikte een paar keer bij wijze van goedkeuring, dat er zo naar zijn weerkundige adviezen was geluisterd. Juist toen hij het laatste huis van het dorp achter zich had, rees boven de lage, van water glimmende, omgeploegde landerijen, langzaam en statig de gouden zon. Gert bleef midden op de weg staan en spuwde eens heel oneerbiedig in de richting van de zon.

'Sôo, bin jii d'r ok weer es? Nou, 't sal wel gae mit 't weertje.' De morgenwandeling was nu ver genoeg geweest; met dezelfde zekere, afgemeten voetstappen wandelde hij terug en ging zijn huis in. Toen de deur achter hem dicht viel, klonk van een verre hofstede, aangedragen door de morgenwind, het kraaien van een haan.

Voor de ramen van de pastorie, die op straat uitzagen, stond dominee Hartman. In zijn ogen en om zijn mond was nog iets overgebleven van een lachje, waaraan zijn overbuurman schuld had. De dominee schudde een paar malen zijn hoofd. Die Gert toch! Die was al weer klaar met zijn beschouwingen voor vandaag. Die wist het alweer. Even bekijken de dingen, éven maar, éven nadenken en dan was zijn opinie gevestigd. De mensen zeggen dat een huis zonder fundamenten geen vastigheid heeft, maar Gert groef ze nooit voor zijn gedachtenhuizen, en toch ...! Knap is een mens, die hem omver praat!

Het lachje op het gezicht van dominee Hartman was nu helemaal weg,

terwijl hij over deze dingen stond te denken. Waren niet de meeste mensen in zijn gemeente zoals Gert, vijanden van veel nadenken, vrienden van gemakkelijk overgenomen overtuigingen en begrippen?

Ze hadden hem in Zeevoort beroepen, als de eerste orthodoxe predikant na vele jaren. De boeren hadden het gedaan, in afspraak met elkaar. Waarom? Omdat er in hun harten een verlangen ontwaakt was voor het Evangelie van Jezus Christus en Dien gekruist? Omdat ze...? Kijk eens hier: als de kerk van zondag tot zondag leger wordt en de collectezak telkens lichter, als de kerkelijke inkomsten dalen en de kerkelijke belasting omhoog gaat, dan kan een mens, die dat het eerst en het meest voelt, ook wel eens een hekel krijgen aan de vrijzinnige richting. Als de arbeiders, die nog wel zo'n beetje voor de waarheid zijn, gaan deserteren, naar de 'kleine kerk' gaan en 'fien' worden en antirevolutionair in de politiek en ... Daar is toch in elke gemeente zoiets als een gemeenteraad en als je nou eenmaal 'liberaal' bent, dan kan je toch niet door antirevolutionaire kiezers een veel begeerd plaatsje in 'die raad' krijgen. Ze vonden, de toonaangevers in Zeevoort, dat een beginsel een mooi ding is, maar om martelaars te wezen voor je beginsel, dat is elk niet gegeven. Daarom gooiden ze op een goeie dag, toen het links niet meer ging, het roer van het kerkelijk schip naar rechts en ze beriepen 'een fiene dominee'. Dominee Hartman was, door het zien van Gert, aan al deze dingen gaan denken. Het was een hele ontzuivering voor hem geweest, toen hij er langzamerhand achter kwam hoe de zaken in Zeevoort geschapen stonden. Nog altijd kreeg hij een onbehaaglijk gevoel, als hij dacht aan dat woordje vooraf bij zijn intrepreek, over: 'verlangen naar de Heiland'. Foei, wat kan een mens, die niets anders heeft dan zijn goeie wil, toch lelijk misgrijpen in zo'n vreemde omgeving.

Vier jaar had hij nu de boel bekeken. Nu wist hij het! Ze bleven weg, de grote boeren, of ze kwamen zeer sporadisch, of ze kwamen getrouw en slikten zijn preken met huid en haar. En de arbeiders, de eenvoudige mensen? Best waren ze voor hem en trouw en hartelijk, alleen ... wel zo'n beetje Gertachtig. Liefst maar niet al te diep graven voor de fundamenteën. Nee, verbitterd had ze hem niet, deze ontdekking. Goddank niet. Het ambt was hem nog even lief als toen hij begon. Alleen,

de wilde takken van zijn idealen waren sterk weggesnoeid.

Zacht sprak hij voor zich uit de woorden van de tekst, waarover hij straks zou preken. 'Maar ik maak u bekend, broeders, dat het Evangelie, het welk van mij verkondigd is, niet is naar de mens.' Was dat niet een woord dat zijn gemeente nodig had?

Nu waren ze gerust, zijn mensen, nu 'de Waarheid' weer van de kansel verkondigd werd, maar 'de Waarheid' ontroerde hen niet, 'de Waarheid' deed hen geen pijn.

De tranen, die een enkele maal gezien werden in de kerk van Zeevoort, waren niet de tranen 'die God legt in Zijn fles'. Zoals de zuidenwind strelend gaat over het kalme water, dat even rimpelt en dan weer teruggljdt in effen onbewogenheid, zo huiverde soms een lichte onrust door de harten van hen, die in de kerk te Zeevoort naar het Evangelie luisterden. Doch slechts bij weinigen was die onrust aangegroeid tot het 'de profundis' van Paulus: 'Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods!'

Dominee Hartman wist het te goed, ook uit zijn eigen leven, dat een mens niet getroost kan worden vóór de tranen zijn gekomen, de echte tranen. Daarom bad hij veel voor zijn gemeente om tranen.

Nu, vanmorgen, zou hij nog eens weer op deze dingen de nadruk leggen. Hij verlangde er naar zijn woord uit te spreken. Het was zo vlot gegaan met de voorbereiding, hij voelde zich zo goed gestemd. Als nu de mensen maar kwamen; voor het weer hoefden ze in elk geval niet thuis te blijven. Zijn blikken gingen naar buiten over de wijde velden, waar niets bewoog. Heerlijk zo'n zondagmorgen buiten. Het opengaan van de studeerkamerdeur deed hem opkijken. De starende uitdrukking gleed uit zijn ogen weg. Op de drempel stond zijn vrouw. Ze was jonger dan hem, niet veel. Ze was slank en donker, een vriendelijke verschijning. 'Wat, ben jij daar al Wil; hoe laat is 't dan?' Van de toren kwam het antwoord. 'Kling, klang, kling, klang', eerst zacht en aarzelend, dan luider en luider klepte en zong het klokje. De wind nam de geluiden in zijn armen en droeg ze weg, ver de zondagsstille in, naar de eenzame, afgelegen huizen om daar te vertellen dat straks de deuren van Gods huis zouden openstaan.